

V. KAJUROV:

a Gorkij-i terület Statisztikai Hivatalának vezetője

AZ ANYAGKÉSZLET-ÖSSZEÍRÁS TAPASZTALATAI A GORKIJ-I TERÜLET STATISZTIKAI HIVATALÁBAN*

Az anyagkészlet-összeírások jelentősége évről-évre nő. Az anyagkészletek pontos számbavételével szemben támasztott követelmények egyre nagyobbak lesznek.

Ma különösen meggyőzően hangzanak Malenkov elvtárs szavai, melyeket a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja XVIII. összfűvetségi konferenciáján mondott: „A vállalat vezetőjének, ha valóban kézben akarja tartani a vállalatot és nem vaktában, nem találmra akar dolgozni, jól kell ismernie az üzem egész gazdálkodását, tudnia kell, hogy az üzem területén hol és mennyi berendezés, szerszám, nyersanyag és anyag van“.

Szükséges, — emelte ki Malenkov elvtárs —, hogy a vállalatok a berendezésről, a különböző vagyontárgyakról és az anyagokról helyesen megszervezett számvitelt vezessenek.

Hogyan oldottuk meg a Gorkij-i területen az anyagkészlet-összeírás megszervezésének és végrehajtása megjavításának feladatait?

Mindenekelőtt azt a feladatot tűztük ki, hogy minél részletesebben meg kell magyarázni a vállalatok, intézmények és szervezetek dolgozóinak az összeírások nagy állami jelentőségét és azt kell elérni, hogy a dolgozók teljes egészében megértsék az összeírással kapcsolatosan előttük álló feladatokat. Csak ilyen alapon lehetett biztosítani az összeírás időben való előkészítését és sikeres végrehajtását.

A statisztikai hivatal vezetője — ugyanúgy, mint az 1951. október 1-én végrehajtott összeírásnál, — az 1952. január 1-re elrendelt összeírás előtt is értekezletet hívott össze a gorkiji és környékbeli vállalatok és építkezések vezetőinek és főkönyvelőinek részvételével.

Az értekezleteken az összeírás lefolytatásának rendjét ismertették és különösen sokat foglalkoztak az anyagkészlet-összeírás népgazdasági jelentőségének tudatosításával. Egyes vállalatok és építkezések példáján rámutattak a lefolytatott összeírás eredményeire, ugyanakkor azonban feltárták azokat a komoly hiányosságokat is, amelyek az előző összeírások szervezésében és lefolytatásában mutatkoztak. Az értekezleteken igen sok kérdés vetődött fel, amelyek többnyire a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala által

* Vesztnyik Sztatizsziyki, 1952, 4. sz., 75—79. old.

kiadott utasítások meg nem értéséből, valamint az egyes vállalatok specifikus termelési sajátosságaiából eredtek.

Kérdések hangzóttak el például a hulladékvas, a faanyagból készült késztermékek és félkésztermékek, az értékesíthetetlen lémekek és a vállalatnál 1949 óta elfekvő fémgyártmányok számbavételének rendjével kapcsolatban, amelyeket még a Fémértékesítő Főigazgatóságnak nem adtak át. Kérdések merültek fel az előregyártott fém számbavételével kapcsolatban a szerszámkészítő, fémtömegcikkgyártó és a kovácsoló üzemekben. Megkérdezték azt is, hogy az összeírásakor ki kell-e mutatni a fémet akkor, ha a vállalat a szállítótól csak a bizonylatokat kapta meg, a fém azonban még nem érkezett be stb.

Meg kell jegyezni, hogy a statisztikai hivatal nem minden felvetett kérdésre tudott azonnal válaszolni. Több kérdéssel kapcsolatban a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalához kellett fordulni tanácsért. Az értekezleten több nem világos kérdés vetődött fel és nyert megoldást; már ez magában is azt mutatja, hogy az értekezletnek mind a vállalatok képviselői, mind a statisztikai hivatal dolgozói részére eredményesek voltak.

Figyelembevéve azt, hogy az összeírások lefolytatásának sikere jelentékeny mértékben függ attól, hogy a vállalatok mennyire készülnek fel az összeírás lefolytatására, igen nagy súlyt helyeztünk az összeírás előkészületeinek ellenőrzésére.

Az összeírás eredményes lefolytatásának másik fontos követelménye az, hogy jól szervezzük meg az összeírási adatok hitelességének szűrőpróbaszerű ellenőrzését.

Ezen a téren a helyi vezető szovjet- és pártszervek nyújtottak nagy segítséget. A dolgozók küldöttei területi és városi végrehajtóbizottságainak az anyagi források összeírására vonatkozó határozatai előírták, hogy az összeírások eredményeinek ellenőrzésében más szervek és hatóságok szakértői is vegyenek részt. Erre a célra csak a Gorkij-i városi szovjet végrehajtóbizottsága nem kevesebb, mint 10 szakértőt bocsátott rendelkezésre. Azonkívül a munkában a köztársasági alárendeltségű vállalatok szakértői közül is többen résztvettek. Így például a januári összeírások eredményeinek ellenőrzésében résztvettek többek között a Fémértékesítő Főigazgatóság, a Vaskohászati Főigazgatóság, a Színesfémkohászati Főigazgatóság stb. területi irodájának dolgozói is. Egyes brigádok tagjai között a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának legtapasztaltabb városi és kerületi felügyelői is szerepeltek. Az ellenőrzési munkába bevonták a szigorú egyetemi hallgatókat is, akik ebben az időben gyakorlati munkában vettek részt a statisztikai hivatalban.

Az ellenőrzés munkájában résztvevő valamennyi munkatárs utasításokat kapott a Statisztikai Hivatalban az összeírások ellenőrzésének feladatára, rendjére és módszereire vonatkozóan. A továbbiakban, az ellenőrzési munkák ideje alatt, az ellenőrzésben résztvevő valamennyi munkatárs tapasztalatcserére jött össze a Statisztikai Hivatalban, hogy kiküszöböljék az ellenőrzés közben felmerült hiányosságokat. Az ellenőrzés tapasztalatai újból meggyőzték arról, hogy az összes brigád figyelmét fel kell hívni a befejezetlen termelésben lévő fém mennyiségének meghatározási módszereire, a fémnek az egyik műhelyből a másik műhelybe való átszállítás közbeni kötelező számbavételének és az összeírás eredményeinek a folyamatos számvittel és az előző összeírás adataival való összehasonlítására. A gyakorlat megmutatta, hogy ilyen értekezletek összehívása rendkívül célszerű.

Hogyan ment végbe az összeírások eredményeinek ellenőrzése? Az ellenőrzést a vállalatnál az eredmények beküldése napján kezdték el. Ez a rend-

szer különösen felelőssé teszi a vállalat vezetőjét és főkönyvelőjét, akik az adatok helyességét aláírásukkal igazolták.

Az ellenőrzési munka megkönnyítése céljából — kérésünkre — a vállalat igazgatója rendszerint utasítja a műhelyek és telepek vezetőit, hogy az ellenőrző brigád kívánságának megfelelően bocsássa rendelkezésre a szükséges adatokat és anyagokat. Az ügy sikere érdekében az igazgató a gyárvezetőség, vagy a főkönyvelőség részéről egy vagy két képviselőt jelöl ki, akik szintén résztvesznek a brigád munkájában.

Ez az intézkedés a továbbiak folyamán nagymértékben meggyorsítja a gyárra vonatkozó jegyzőkönyv felvételét. Ha az egyes műhelyekben, részlegekben, raktárakban, vagy telepeken hiányosságokat tapasztalunk; akkor ú. n. közbeeső jegyzőkönyveket veszünk fel, amelyeket ott a helyszínen írnak alá és amelyek a továbbiakban, a gyár egészére vonatkozó végleges jegyzőkönyv felvételekor főlegessé teszik a másodszori ellenőrző helyszíni kiszállást. Egyes esetekben a vállalat igazgatójának nevére szóló figyelmeztető feljegyzés megírásához folyamodunk. Ez a módszer megfelelő eredményekkel jár a hiányosságok azonnali megszüntetéséhez vezet, különösen olyan esetekben, amikor valamely anyag tekintetében pótleltározást, vagy másodszori összeírást kell végrehajtani.

Az ellenőrzés a vállalatnál gyakorlatilag az összeírásához való előkészületek ellenőrzésével kezdődik. Ez a munka a vállalatnál az összeírás megkezdése előtt 2—3 nappal kezdhető meg.

Mindenekelőtt tudni kell azt, hogy a vállalat milyen utasításokat kapott a főigazgatóságtól, vagy a minisztériumtól, kiadták-e az utasítást az összeírás lefolytatására, ki a felelős személy az összeírás lefolytatásáért az egyes műhelyekben, osztályokon, különálló részlegeknél, a minisztérium rendelete és az igazgató utasítása megfelelő-e a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala által kiadott útmutatásnak, van-e kidolgozott terv az összeírás szervezési-műszaki előkészítésére, tartottak-e tájékoztató értekezleteket az egyes műhelyek, osztályok, részlegek vezetőivel és felelős dolgozóival, akiket az adott helyen az összeírás végrehajtásával megbíztak. Az ilyen ellenőrzések eredményei azt mutatják, hogy még nem minden vállalatvezető látja, hogy személyében felelős az összeírás teljességéért, minőségéért és időben való végrehajtásáért. Így például az egyik nagyobb építkezés vezetője az összeírásra vonatkozó utasításban az összeírás felelősségét az egyes részlegek, irodák és segédüzemek vezetőire és főkönyvelőire hárította át, magát pedig távontartotta az összeírás átfogó irányításától. Az ellenőrzés bebizonyította, hogy egyes vállalatoknál hiányosan tanulmányozták át a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának az összeírás lefolytatására kiadott utasítását és sok kérdést nem értettek meg. Ennek eredményeképpen hibákat követtek el és nem tartották be az utasítások előírásait.

Égészen más volt a helyzet a „Molotov“ gépkocsigyárban. Itt a gyár igazgatója az összeírás végrehajtására részletes utasítást adott ki, azonkívül a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala által kiadott utasítás alapján útmutatót dolgoztak ki a gépkocsigyár termelési viszonyainak és sajátosságainak figyelembevételével. Előírták az anyagösszeírás lefolytatásának rendjét is a gyár egyes objektumai szerint (gyári, üzemi raktárak, rakodóterek és más objektumok). Az útmutatás alapos áttanulmányozása céljából a műhelyek, osztályok vezetőivel, a műhelyek terv- és diszpécser-szolgálatának vezetőivel, az anyagellátási osztályok és irodák vezetőivel és az üzemi főkönyvelőkkel speciális értekezleteket tartottak. Megszervezték a meglévő

anyagi készletek és a befejezetlen termelés részletes leltározását. Leltári jegyzéket készítettek kivétel nélkül valamennyi műhelyre, részlegre, raktárra és telepre vonatkozóan. Az üzemi főkönyvelőség önellenőrzés formájában megszervezte az egyes műhelyekben végrehajtott összeírás helyességének ellenőrzését, ezzel párhuzamosan pedig a műhelyek és osztályok kölcsönösen is ellenőrizték egymást. Annak elkerülése céljából, hogy az összeírásból a még be nem vételezett anyagok kimaradjanak, az összeírás megkezdése előtt néhány nappal külön számbavételre kerül az összes beérkezett és útba-indított vagon.

Az összeírásba — e rendkívül fontos állami intézkedés végrehajtásába — bevonták a gyár munkásait, valamint számviteli, tervgazdasági és műszaki-mérnöki dolgozóit is. Eppen ez biztosította itt az összeírás sikeres végrehajtását.

Az előkészítő intézkedések megszervezésének és menetének ismertetése után megvilágítjuk, hogyan ment végbe az anyagok leltározása. Ebből a célból átvizsgálják a gyár valamennyi leltári jegyzékét, amelyeket az egyes műhelyekben, részlegeken, osztályokon, raktárakban és egyéb tárolási helyeken készítettek. Ezután a jegyzékek adatait a számviteli adatokkal hasonlítják össze. Itt különösen nagy gondot kell fordítani arra, hogy az egyes anyagok mennyire vannak előkészítve a leltározáshoz (szétrakták-e azokat minőségek és méretek szerint a tárolási helyeken, van-e közöttük selejt stb.), azaz, hogy megvoltak-e a teljesértékű leltározás végrehajtásához szükséges előfeltételek. A leltározás egyes mutatószámainak ellenőrzése céljából az összeírás napján a meglévő anyagok tényleges lemerése, vagy pedig „elméleti“ súly megállapítása útján reprezentatív ellenőrzést hajtanak végre.

Egy adott konkrét műhelyre, vagy részlegre vonatkozóan megállapítják, hogy az összeírásúrlapokra feljegyzett adatok megfelelnek-e a leltári feljegyzések adatainak.

Az A. A. Zsdánovról elnevezett „Krasznoe Szormovo“ üzemben végrehajtott ilyen ellenőrzés eredményeképpen meg kellett állapítani, hogy a hengerde, az 1. sz. hajószereelő és a szerszámkészítő műhely leltározásai hibásak. Ezek a műhelyek nem válogatták ki és nem rakták szét megfelelő módon a fémeket. Az üzem kétnapi határidőt kapott arra, hogy megállapítsa az összeírásrskor kimaradt fémmennyiséget.

Ellenőrzésrskor minden egyes brigád köteles a vállalat egész területét átvizsgálni (műhelyeket, raktárakat, részlegeket, kiegészítő vállalatokat). Ez elősegíti a műhelyek és raktárak jegyzékében nem szereplő ú. n. „gazdátlan“ anyagok felderítését, amelyeket senki sem vett fel a leltárba.

Így például az egyik üzemben az ellenőrző-brigád nem kevesebb mint 1,5 tonna olyan gazdátlan szerszámacélt fedezett fel, amely az összeírásban nem szerepelt.

Komoly figyelmet kell fordítani annak tisztázására is, hogy az összeírás adataiban benne vannak-e azok az anyagok is, amelyek a vállalathoz az összeírás előtt megérkeztek, amelyeket azonban a raktár még nem vett át.

Ebből a célból ajánlatos a vasúti műhelytől vagy a gyár ellátási osztályától a számviteli napló alapján — a vagonok számának feltüntetésével — feljegyzést kérni arról, hogy milyen anyagok érkeztek be az üzembe a legutóbbi napok folyamán és milyen mennyiségben. Az egyes brigádok ezt a feljegyzést összehasonlítják annak a vasútállomásnak az adataival, amely a rakományokat a vállalat részére kiadta, mivel az állomás a vagonok kiadásának időpontját pontosan feljegyzzi. Ha eltérések vannak, mindig ki kell

deríteni azok okát. Csak ennek végrehajtása után lehet ellenőrizni, hogy az anyagellátási osztály és a raktár bevételezte-e az anyagot, vagy nem. Abban az esetben, ha az anyagok bevételezése nem történt meg, ellenőrizni kell, hogy a leltározáskor felvették-e azokat, az összeírásban szerepelnek-e. Ha az anyagok az összeírásban nem szerepelnek, el kell rendelni az összeírás eredményeinek helyesbítését. Ebben az esetben a gyár vezetőjétől ajánlatos nyilatkozatot kérni arról, hogy az összeírás adatai magukban foglalják a 0 óráig beérkezett összes anyagot.

Hasonlóképpen jár el a brigád azoknak az anyagoknak összeírásánál is, amelyeket szállításra készítettek elő, azonban még nem indítottak útnak. Itt szintén ellenőrzi a szállítási osztály, vagy a vasúti részleg adatait, melyek a szállítóüzemből a fogyasztó részére az összeírást megelőző néhány nap alatt és az összeírás közötti időszakban feladott anyagokra vonatkoznak. Ezeket az adatokat összehasonlítják a vasútállomás arra vonatkozó adataival, hogy mikor vette át a vasút ezeket a vagonokat. Az útbaindításra előkészített anyag mennyiségét össze kell hasonlítani a raktárról leírt anyagok mennyiségével. Meg kell határozni az anyag raktárról való leírásának és tényleges elszállításának időpontját. Minden olyan esetben, amikor kiderül, hogy a szállításra előkészített anyag egy részét a vasút ténylegesen még nem vette át és ez az anyag az összeírásban nem szerepel, a brigádok ezt a tényt megállapítják és az összeírás adatainak azonnali helyesbítését rendelik el.

Nagy figyelmet kell fordítani az anyagnak egyik vállalattól a másik vállalathoz való átszállítására. Annak megállapításához, hogy előfordult-e ilyen átszállítás, pl. fémszállítás, a brigád tagjai átvizsgálják az egyes raktárak, kohók és hengerdek fémbeérkezési és kiadási adatait az összeírás előtti hónapokra vonatkozóan.

Meg kell nézni azt is, hogy nem daraboltak-e fel nagyobb mennyiségű fémet az összeírást megelőző napokban. Ehhez részletes vizsgálat alá kell vetni a raktárból az előkészítő műhelyekbe az összeírást közvetlenül megelőző napokban kiadott fémekre vonatkozó adatokat, valamint az előkészítő műhelyek terv- és elosztó irodáinak a fém darabolására vonatkozó feljegyzéseit. Ha a szokásosnál nagyobb mérvű fémdarabolás észlelhető, annak okát meg kell állapítani.

Az acélolvasztó-műhelyek ellenőrzésekor az olvasztási napló adatait kell felhasználni. Mint ismeretes, a naplók magukban foglalják az egyes csapolások napját, óráját, az olvasztókemence megnevezését és a lecapolt fém súlyát. Az ellenőrzés céljából az összeírást megelőző napokon végzett csapolásokról jegyzéket készítenek és megállapítják az öntvények útját, vagyis azt, hogy az öntvények az acélolvasztó-műhelyekben, a késztermékraktárban, vagy pedig a hengerdekben és a présüzemekben találhatóak. Az öntvények, lemeztuskók és bugák mozgását a hengerdekben a számbavételi napló alapján állapítják meg, amelynek vezetése az egyes munkagépek szerint történik a lemeztuskók, bugák és öntvények súlyának és mennyiségének feltüntetésével, megjelölve az egyes fémtételeknél a hengerdebe való beérkezése és onnan való kibocsátása napját, a csapolás száma szerint.

A fenti eljárás eredményeképpen megállapítható az öntvényeknek, lemeztuskóknak és bugáknak az a tényleges mennyisége, amelynek az összeírást megelőző napokban a martin-üzemekben és a hengerdekben kellene lenniük. Itt azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az öntvények, lemeztuskók, bugák és kész hengerelt áruk jelentékeny része a műhelyen kívül, a készáru-

raktárakban is tárolható. Itt mindenekelőtt a leltározás minőségét kell ellenőrizni, különös tekintettel arra, hogy a leltároknak fel kell tüntetniök a csapolás számát, az öntvények vagy a hengerelt áru egyes tételeinek súlyát és mennyiségét.

Ugyanakkor a brigádok ellenőrzik azt is, hogy az üzembenbelüli szállítások miatt a számbavételből nem maradtak-e ki egyes öntvény- és hengerelt-áru-tételek. Ebből a célból az acéolvasztó műhelytől feljegyzést ajánlatos kérni arra vonatkozólag, hogy mikor, hova, milyen műhelybe szállították fémét, milyen mennyiségben, milyen számú vagonban és mi volt a nyugta száma. A hengerdek ugyanakkor feljegyzést adnak az összeírást megelőző néhány nap alatt beérkezett öntvények mennyiségéről.

A martin-üzem által kibocsátott és a hengerde által átvett öntvényekre vonatkozó adatok összehasonlítása útján könnyen megállapítható, hogy az üzembenbelüli szállítás miatt maradt-e ki a fém a számbavételből, vagy sem.

Az ellenőrzés lefolytatása után az ellenőrzés eredményeit és a jegyzőkönyvekbe bevett következtetéseket és javaslatokat rendszerint megtárgyalják a vállalat, vagy építkezés vezetőjével.

Befejezésül ki kell jelenteni, hogy a vállalatoknál végrehajtott összeírások ellenőrzésének eredményessége jelentékeny mértékben függ attól, hogy az ellenőrző brigád tagjai milyen tevékenyen vesznek részt az ellenőrzésben és mennyire értették meg a rájuk kirótt feladatok fontosságát.

Az ellenőrző brigád tagjai kiválasztásának kérdése elsődrendű szerepet játszik. A munka e fontos szakaszára különösen nagy gondot fordítottunk.

A „SZOCIALISTA STATISZTIKA KÖNYVTÁRA”

című sorozat huszonhetedik számaként

megjelent

Dr. Héja László, Dr. Szira Tamás

MŰSZAKI STATISZTIKA

című munkája.

A könyv ismerteti a legfontosabb műszaki-gazdasági mutatók számítási módját, alkalmazásának lehetőségeit. Külön fejezetben foglalkozik a műszaki fejlesztés statisztikájával, ismerteti a műszaki-szervezési intézkedéseket, és ezeknek az intézkedéseknek ellenőrzési módjait. A nehéz fizikai és munkaigényes munkák gépesítéséről szóló fejezetben tárgyalja a gépesítés színvonalának megállapításához szükséges mutatók, a munkaráfördítés és a gépesítés hatékonyságának, számbavételének gyakorlatát. Foglalkozik a kapacitás kihasználásának mérésével, ismerteti a műszaki statisztika anyagfelhasználási mutatószámait, a termelékenység mutatószámokat, végül a minőség és választék mutatószámait.

Ára: 11.50 Ft

Kapható az Állami Könyvterjesztő Vállalat könyvesboltjaiban